ΙΩΑΝΝΑ ΛΑΜΠΙΡΗ – ΔΗΜΑΚΗ
ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ Η ΔΙΑΛΥΣΙΣ ΕΝΟΣ ΜΥΘΟΥ;

(Σελίδες 341 – 356)

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ
Η ΔΙΑΛΥΣΙΣ ΕΝΟΣ ΜΥΘΟΥ;

Οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ βεβαίως τὴν σημασίαν τοῦ τουρισμοῦ ὡς παράγοντος οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Πολλοὶ ὅμως ἀμφιβάλλουν ἐὰν ὁ τουρισμὸς συμβάλλῃ καὶ εἰς τὴν πολιτιστικὴν ἀνάπτυξιν. Τὸ συνηθέστερον ἐπιχείρημα κατὰ τοῦ τουρισμοῦ εἶναι ὅτι βλάπτει τὰ ἤθη τῆς νεολαίας. Κατὰ πόσον εὐσταθεῖ ἡ ἄποψις αὐτὴ τοῦ «μέσου» ἀνθρώπου;

Εἷς ἐκ τῶν σκοπῶν τῆς κοινωνιολογίας εἶναι καὶ τὸ νὰ ἀνακαλύπτῃ ἐὰν παρομοίου εἴδους ἀπόψεις τοῦ «κοινοῦ νοῦ» διαψεύδονται ἢ ὄχι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συστηματικῆς διερευνήσεως τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητος. Ἀφ' ἧς δὲ στιγμῆς ἀποδειχθῇ ὅτι μία εὐρέως διαδεδομένη ἄποψις περὶ λ.χ. τῶν ἐπιπτώσεων ἑνὸς κοινωνικοῦ φαινομένου ἢ περὶ τῶν χαρακτηριστικῶν μιᾶς συγκεκριμένης κοινωνικῆς ὁμάδος δὲν ἀντικατοπτρίζει τὴν πραγματικότητα, κάτι τὸ ἰδιαιτέρως σημαντικὸν ἔχει ἐπιτευχθῇ: εἷς μύθος διελύθη καὶ τὴν θέσιν του κατέλαβεν πλέον ἡ ἀλήθεια.

Εἰς τὴν μικρὰν ἔρευναν ἡ ὁποία δημοσιεύεται κατωτέρω περὶ τῶν ἐπιπτώσεων τοῦ τουρισμοῦ ἐπὶ τῆς μαθητιώσης νεολαίας τῆς Μυκόνου ἐπιχειρεῖται ἀκριβῶς νὰ ἐλεγχθῇ ἡ ὀρθότης τῆς γνωστῆς ἀπόψεως περὶ τῶν ἀρνητικῶν πολιτιστικῶν ἐπιδράσεων τοῦ τουρισμοῦ[1].

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ: ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΚΑΙ Η ΜΕΘΟΔΟΣ

Ἀπὸ τὴν σκοπιὰν τῆς ἐρεύνης μας ἐνδιέφερον ἰδιαιτέρως οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἡμιγυμνασίου Μυκόνου καὶ ἰδίως οἱ τῶν τελευταίων δύο τάξεων. Οἱ νέοι αὐτοί, ἡλικίας σήμερον (Ἄνοιξις 1972) κυρίως 14 ἢ 15 ἐτῶν, εἶχον γεννηθῇ τὸ 1957 ἢ τὸ 1958, περίπου δηλαδὴ ὀκτὼ ἔτη μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς του-

1. Τὴν ἔρευναν ταύτην διεξήγαγον τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1972 ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς Χωροταξικῆς-Ρυθμιστικῆς Μελέτης Μυκόνου, Δήλου καὶ Ρηνείας τῆς ἐκπονηθείσης ὑπὸ τῆς Ἑ. Ἑταιρείας Α. Καλλιγᾶ καὶ Σία, ὑπὸ τὴν ἰδιότητά μου ὡς συμβούλου τῆς μελέτης αὐτῆς. Βλ. Ι. Λαμπίρη-Δημάκη, «Κοινωνικὴ Ἔρευνα τῶν Μαθητῶν τοῦ Ἡμιγυμνασίου Μυκόνου» εἰς τὸν τόμον Μ ύ κ ο ν ο ς, Δ ῆ λ ο ς, Ρ η ν ε ί α (1972), τόμ. Ι., σ. 381-391.

ριστικῆς ἀξιοποιήσεως τῆς νήσου (1950). Κατὰ τεκμήριον οὗτοι ἀνετράφησαν εἰς ἕν ἤδη «τουριστικοποιημένον» περιβάλλον, ἔζησαν δηλαδή, ἐντὸς μιᾶς σχετικῶς εὐημερούσης καὶ κοινωνικῶς ποικιλομόρφου (ἰδίως κατὰ τοὺς θερινοὺς μήνας) μικροκοινωνίας. Πῶς ἀντιμετωπίζουν οἱ νέοι αὐτοὶ τοὺς νέους τουρίστας, Ἕλληνας καὶ ἀλλοδαπούς; Μέχρι ποίου σημείου ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν καὶ τὴν συμπεριφοράν των; Κατὰ πόσον εἶναι ἱκονοποιημένοι οἱ νεαροὶ Μυκονιάται ἀπὸ τὸ περιβάλλον των καὶ κατὰ πόσον ἐπιθυμοῦν νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ ζοῦν εἰς αὐτὸ καὶ ὅταν ἀποφοιτήσουν τοῦ γυμνασίου των; Ποῖα συγκεκριμένα σχέδια ἔχουν διὰ τὸ μέλλον των καὶ εἰς ποίας ἀξίας πιστεύουν; Ἀποδίδουν μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὸν πλοῦτον ἢ εἰς τὴν μόρφωσιν;

Αὐτὰ ἦσαν τὰ χαρακτηριστικὰ ἐρωτήματα τὰ ὁποῖα ἀπετέλεσαν τὸ ἐπίκεντρον τῆς παρούσης ἐρεύνης. Αἱ ἀπαντήσεις τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν εἰς τὰς ἐρωτήσεις αὐτὰς μᾶς πληροφοροῦν περὶ τῶν ἀξιῶν τῶν ἐφήβων μιᾶς τουριστικοποιημένης κοινωνίας, ἐπομένως καὶ ἐμμέσως περὶ τοῦ ρόλου τοῦ τουρισμοῦ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἀξιῶν τῆς νεωτέρας γενεᾶς.

Τὸ κύριον ἐργαλεῖον τῆς ἐρεύνης μας ἦτο ἕν ἐρωτηματολόγιον τὸ ὁποῖον ἐζητήσαμεν νὰ συμπληρώσουν γραπτῶς οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν τοῦ Ἡμιγυμνασίου Μυκόνου ἐντὸς τῆς τάξεως των[1]. Δὲν ἐπετράπη εἰς τοὺς ἐρευνωμένους νὰ συμπληρώσουν τὸ ἐρωτηματολόγιον εἰς τὴν οἰκίαν των διὰ νὰ μὴν ἐπηρεασθοῦν τυχὸν οὗτοι κατὰ τὰς ἀπαντήσεις των ἀπὸ τοὺς γονεῖς των ἢ τοὺς ἀδελφούς των. Τὸ ἐρωτηματολόγιον συνεπλήρωσαν ἅπαντες οἱ μαθηταὶ καὶ ἅπασαι αἱ μαθήτριαι τῶν δύο τελευταίων τάξεων (σύνολον 39 νέοι καὶ νέαι)[2]. Παρὰ τὸ περιωρισμένον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐρευνηθεισῶν περιπτώσεων, αὗται παρέχουν ἄκρως ἐνδιαφέρουσας ἐνδείξεις περὶ τῶν ἐπιδράσεων τοῦ τουρισμοῦ ἐπὶ τῆς μαθητιώσης νεολαίας τῆς Μυκόνου.

II. ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΕΡΕΥΝΗΘΕΝΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Τὸ φῦλον. Εἰς τὴν ἔρευναν συμμετέσχον 22 μαθηταὶ καὶ 17 μαθήτριαι : εἰδικώτερον 12 μαθηταὶ καὶ 10 μαθήτριαι τῆς Β' τάξεως καὶ 10 μαθηταὶ καὶ 7 μαθήτριαι τῆς Γ' τάξεως.

Ἡ ἡλικία: Οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι τῆς Β' τάξεως εἶχον γεν-

1. Ὁ συνολικὸς μαθητικὸς πληθυσμὸς τοῦ Ἡμιγυμνασίου περιλαμβάνει 70 νέους καὶ νέας. Εἰς τὴν ἔρευνάν μας δὲν συμμετέσχον οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι τῆς Α' τάξεως διότι ἐθεωρήθη ὅτι δὲν θὰ ἦσαν εἰς θέσιν νὰ συμπληρώσουν μόνοι των τὸ ἐρωτηματολόγιον.

2. Θερμαὶ εὐχαριστίαι ὀφείλονται πρὸς τὴν διευθύντριαν τοῦ Ἡμιγυμνασίου, δεσποινίδα Βασιλικὴν Ἀθανασέλη χάρις εἰς τὴν εὐγενῆ βοήθειαν τῆς ὁποίας διεξήχθη ἐπιτυχῶς ἡ ἔρευνα.

νηθῆ, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, τὸ 1958: ἦσαν δηλαδὴ περίπου 14 ἐτῶν τὴν ἐποχὴν τῆς ἐρεύνης (ἄνοιξις 1972). Οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι τῆς Γ' τάξεως εἶχον γεννηθῆ, πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, τὸ 1957 ἦσαν δηλαδὴ περίπου 15 ἐτῶν τὴν ἄνοιξιν τοῦ 1972.

Ἡ ἐπαγγελματικὴ θέσις τοῦ πατρός: Ἐκ τῶν 39 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, 49% εἶχον πατέρα γεωργὸν ἢ ἁλιέα, συνηθέστερον ὅμως ἐργάτην ἢ ἀπασχολούμενον εἰς κατωτέρας ὑπηρεσίας (λ.χ. σερβιτόρος). Βάσει τοῦ κριτηρίου τῆς ἐπαγγελματικῆς θέσεως τοῦ παιρός των οἱ νέοι αὐτοὶ ἀνήκουν εἰς τὰ εὐρύτερα λαϊκὰ κοινωνικὰ στρώματα τῆς Μυκόνου. Τὸ 41% εἶχον πατέρα τεχνίτην (ἐργαζόμενον δι' ἴδιον λογαριασμόν), ἢ μικρέμπορον ἢ ἐπιχειρηματίαν (λ.χ. ξενοδόχον). Τὸ 10% εἶχον πατέρα δημόσιον ὑπάλληλον. Αἱ δύο τελευταῖαι αὐταὶ κατηγορίαι νέων ἀνήκουν εἰς τὰ ἀνώτερα κοινωνικὰ στρώματα τῆς Μυκόνου.

Ἡ μόρφωσις τοῦ πατρός: Ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν εἶχον πατέρα παντελῶς ἀμόρφωτον (εἰς τὸ 20% τῶν περιπτώσεων ὁ πατὴρ δὲν εἶχεν κἂν ἀποφοιτήσει τοῦ δημοτικοῦ) ἢ σχεδὸν ἀμόρφωτον (εἰς τὸ 64% τῶν περιπτώσεων εἶχεν ἀποφοιτήσει τοῦ δημοτικοῦ χωρὶς νὰ συνεχίση περαιτέρω σπουδάς). Μόνον τὸ 16% ἐκ τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν εἶχον πατέρα ἀπόφοιτον γυμνασίου.

Τὸ μέγεθος τῆς οἰκογενείας «προελεύσεως»: Ἡ πλειοψηφία τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν προήρχοντο ἐκ πολυμελῶν οἰκογενειῶν (μὲ τρία καὶ περισσότερα τέκνα). Εἰδικώτερον τὸ 38% προήρχοντο ἐκ τριμελῶν οἰκογενειῶν (εἶχον δηλαδὴ δύο ἀδελφοὺς) καὶ τὸ 15% ἐκ τετραμελῶν ἢ ἀκόμη μεγαλυτέρων οἰκογενειῶν. Σύνολον προερχομένων ἐκ πολυμελῶν οἰκογενειῶν: 53% τοῦ ἐρευνηθέντος πληθυσμοῦ. Τὸ 41% προήρχοντο ἐκ διμελῶν οἰκογενειῶν (εἶχον δηλαδὴ μόνον ἕναν ἀδελφὸν ἢ μίαν ἀδελφὴν) καὶ μόνον 6% ἦσαν μοναχὰ τέκνα. Σύνολον προερχομένων ἐξ ὀλιγομελῶν οἰκογενειῶν: 47% τοῦ ἐρευνηθέντος πληθυσμοῦ.

Ἡ χρονολογία ἐγκαταστάσεως εἰς τὴν Μύκονον: Ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν (33 ἐκ τῶν 39, ἤτοι 84%), εἶχον γεννηθῆ εἰς τὴν Μύκονον καὶ κατὰ τεκμήριον εἶχον διαμείνει συνεχῶς ἐπὶ τῆς νήσου μέχρι σήμερον. Μόνον 4 μαθηταὶ καὶ μία μαθήτρια (ἤτοι 16%) εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Μύκονον ἐντὸς τῆς τελευταίας δεκαετίας (συνηθέστερον πρὸ ὀκτὼ ἐτῶν). Αἱ ἐλάχισται αὐταὶ περιπτώσεις ἀφοροῦν προφανῶς εἰς τὰ τέκνα ὡρισμένων δημοσίων ὑπαλλήλων. Ἂς σημειωθῆ ἐπίσης ὅτι ὅλοι οἱ ἐρευνηθέντες μένουν μὲ τοὺς γονεῖς των εἰς τὴν Μύκονον εἰς τὴν ὁποίαν διέρχονται καὶ τὰς θερινὰς διακοπάς των.

Ἐν συμπεράσματι προκύπτει ὅτι, ὁ ἐρευνηθεὶς μαθητικὸς πληθυσμὸς περιλαμβάνει ἴσον περίπου ἀριθμὸν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, καταγομένων

— πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων — ἐκ Μυκόνου, ἡλικίας ἐφηβικῆς καὶ προερχομένων κυρίως ἐκ διμελῶν καὶ τριμελῶν οἰκογενειῶν. Οἱ γονεῖς των εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χαμηλοτάτης μορφωτικῆς στάθμης, καὶ ἀνήκουν συνήθως εἴτε εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀγροτῶν καὶ τῶν ἐργατῶν, εἴτε εἰς τὴν τάξιν τῶν μικρεμπόρων καὶ μικροεπιχειρηματιῶν, εἰς τάξιν δηλαδή, ἡ ὁποία χάρις εἰς τὴν συνεχῆ ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ ἐμφανίζει σημαντικὴν ἄνοδον εἰς τὴν Μύκονον. Τὰς φιλοδοξίας, στάσεις καὶ ἀξίας τῶν νέων αὐτῶν ἐξετάζομεν εὐθὺς κατωτέρω.

III. ΤΑ ΚΥΡΙΩΤΕΡΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: ΦΙΛΟΔΟΞΙΑΙ, ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΞΙΑΙ ΤΩΝ ΕΦΗΒΩΝ ΜΙΑΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Φιλοδοξίαι διὰ τὸ μέλλον

Ἔφεσις δι' ἀνωτάτην παιδείαν καὶ κοινωνικὴ ἄνοδος. Οἱ νέοι ἀλλὰ καὶ αἱ νέαι τῆς Μυκόνου δὲν ἀποτελοῦν ἐξαίρεσιν τῆς γενικῆς συγχρόνου τάσεως τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας νὰ προσανατολίζῃ τὰ ἐνδιαφέροντά της πρὸς τὴν ἀνωτάτην παιδείαν καὶ συνεπῶς πρὸς τὴν ἐξάσκησιν εἰς τὸ μέλλον ἐλευθερίου τινὸς ἐπαγγέλματος ἢ τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ δημοσίου ὑπαλλήλου. Τοῦτο προκύπτει ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἀπαντήσεων τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν τοῦ Ἡμιγυμνασίου τῆς Μυκόνου εἰς τὰς ἐρωτήσεις 20, 21, 22 καὶ 23 τοῦ ἐρωτηματολογίου. Εἰδικώτερον προκύπτει ὅτι :

Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν, τὸ 63% ἐπιθυμοῦν νὰ συνεχίσουν ἀνωτάτας σπουδάς, τὸ 18% σκέπτονται νὰ συμπληρώσουν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τὰς γυμνασιακὰς των σπουδάς, (συνήθως εἰς τὸ Γυμνάσιον τῆς Τήνου), καὶ τὸ 19% δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ προχωρήσουν πέραν τῆς τρίτης τάξεως τοῦ Ἡμιγυμνασίου των.

Αἱ μορφωτικαὶ φιλοδοξίαι τῶν μαθητριῶν οὐδόλως ὑστεροῦν ἀπὸ τὰς τῶν συμμαθητῶν των, δεδομένου ὅτι ἴση περίπου ἀναλογία μαθητῶν καὶ μαθητριῶν ἐνδιαφέρονται νὰ παρακολουθήσουν ἀνωτάτας σπουδάς.

Αἱ ἐπιστημονικαὶ (ἄρα καὶ αἱ ἐπαγγελματικαὶ) προτιμήσεις τῶν νέων αὐτῶν στρέφονται πρὸς τὰς θετικὰς κυρίως ἐπιστήμας καὶ ἐπαγγέλματα, ὅπως τὸ τοῦ πολιτικοῦ μηχανικοῦ, χημικοῦ, πυρηνικοῦ φυσικοῦ, ἰατροῦ. Ἴσως εἶναι ἐνδεικτικὸν τῆς ἀπαρχῆς μιᾶς νέας τάσεως τὸ ὅτι, οὐδεὶς ἐκ τῶν μαθητῶν τῶν ἐπιθυμούντων νὰ συνεχίσουν ἀνωτάτας σπουδὰς ἐξεδήλωσεν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν νομικὴν ἐπιστήμην, μόνον δὲ τρεῖς ἐξ αὐτῶν ἐδήλωσαν ὅτι θέλουν νὰ παρακολουθήσουν θεωρητικὰς ἐπιστήμας, ὅπως θεολογίαν ἢ φιλολογίαν.

Ἀντιθέτως πρὸς ὅτι θὰ ἀνέμενεν τις, καὶ αἱ νέαι, αἱ ὁποῖαι κατὰ παράδοσιν στρέφονται συνήθως πρὸς τὰς θεωρητικὰς ἐπιστήμας καὶ τὴν παιδαγωγικήν, ἐπέδειξαν ἐν προκειμένῳ ἰδιαιτέρως ἔντονον ἐνδιαφέρον διὰ τὰς θε-

τικὰς ἐπιστήμας : τὸ ἥμισυ ἐξ ὅσων ἐσκέπτοντο νὰ σπουδάσουν ἀνέφερον ὅτι ἐπιθυμοῦν νὰ ἀσκήσουν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἰατροῦ, ἢ τοῦ μικροβιολόγου, ἀσχέτως τοῦ γεγονότος ὅτι αἱ νέαι ἔχουν ἐν τέλει μικροτέρας πιθανότητας ἀπὸ ὅτι οἱ συμμαθηταί των νὰ πραγματοποιήσουν τὰ ἐπαγγελματικά των σχέδια.

Ἐκ τῆς περαιτέρω συσχετίσεως τῶν ἐπιστημονικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν φιλοδοξιῶν τῶν μαθητῶν πρὸς τὴν ἐπαγγελματικὴν καὶ μορφωτικὴν θέσιν τοῦ πατρός των προκύπτουν αἱ ἀκόλουθοι ἐνδιαφέρουσαι διαπιστώσεις :

Ὅσοι ἐκ τῶν μαθητῶν καὶ ὅσαι ἐκ τῶν μαθητριῶν ἔχουν πατέρα ἀπόφοιτον Γυμνασίου, προτίθενται, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως, νὰ συνεχίσουν ἀνωτάτας σπουδάς. Τοῦτο συμφωνεῖ πρὸς τὴν γενικωτέραν κοινωνιολογικὴν διαπίστωσιν ὅτι καὶ ἐν Ἑλλάδι ὑφίσταται ἡ τάσις τῆς κληρονομίας, οὕτως εἰπεῖν ,τῆς ἐφέσεως πρὸς μόρφωσιν ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν[1].

Ἐκ τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ μορφωθοῦν ἐπὶ ἀνωτάτου ἐπιπέδου, μόνον τὸ ἕν τρίτον περίπου προέρχονται ἐκ τῶν εὐρυτέρων λαϊκῶν στρωμάτων τῆς Μυκόνου, εἶναι δηλαδὴ τέκνα γεωργῶν ἢ ἐργατῶν. Τὰ ὑπόλοιπα δύο τρίτα τόσον τῶν μαθητῶν ὅσον καὶ τῶν μαθητριῶν αὐτῶν εἶναι τέκνα μικρεμπόρων, ἐπιχειρηματιῶν καὶ δημοσίων ὑπαλλήλων.

Προκύπτει, δηλαδή, ὅτι ἡ σχετικῶς εὐημεροῦσα κοινωνικὴ τάξις τῶν ἐμπόρων καὶ τῶν ἐπιχειρηματιῶν τῆς Μυκόνου, τάξις διευρυνομένη καὶ ἀνερχομένη ραγδαίως χάρις εἰς τὴν τουριστικὴν κίνησιν, ὠθεῖ τὰ νεαρὰ μέλη της κατ' ἐξοχὴν πρὸς τὴν ἀνωτάτην παιδείαν.

Τέλος, θὰ ἠδύνατο νὰ παρατηρήσῃ τις, ὅτι, ἡ πλειονότης τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν τῆς Μυκόνου εἶναι «δυνάμει» κοινωνικῶς κινητικοὶ πρὸς τὰ ἄνω. Ἀφ' ἧς στιγμῆς οἱ νέοι αὐτοὶ (κυρίως δὲ οἱ μαθηταί) πραγματοποιήσουν τὰς μορφωτικὰς καὶ ἐπαγγελματικὰς των φιλοδοξίας, ἡ θέσις των ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς κοινωνικῆς ἱεραρχίας θὰ εἶναι σαφῶς ἀνωτέρα τῆς θέσεως τοῦ πατρός των ἐν αὐτῇ. Διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀνωτάτης παιδείας θὰ ἔχουν ἐπιτύχει καὶ τὴν κοινωνικὴ των ἄνοδον.

Ἔφεσις δι' ἀνωτάτην παιδείαν καὶ ἀστυφιλία

Ἐκ τῶν δεδομένων τῆς ἐρεύνης προκύπτει σαφῶς ἡ τάσις σημαντικῆς μερίδος τῆς μαθητικῆς νεολαίας τῆς Μυκόνου νὰ ἐγκαταλείψῃ εἰς τὸ μέλλον τὴν μικροκοινωνίαν της διὰ νὰ ζήσῃ εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἢ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἐκ τοῦ ἐρευνηθέντος πληθυσμοῦ νέων, τὸ 44% ἐπιθυμοῦν τὴν ἀλλαγὴν τοῦ περιβάλλοντός των καὶ σκέπτονται νὰ ἐγκατασταθοῦν εἴτε εἰς τὰς Ἀθή-

1. Ἐκ τῆς ἀνεκδότου μελέτης τῆς Ι. Λαμπίρη-Δημάκη, «Κοινωνιολογικὴ Διερεύνησις Ἑλλήνων Φοιτητῶν».

νας (33%) εἴτε εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἰδίως δὲ εἰς τὰς Η.Π.Α. (11%)[1]. Τὸ ὑπόλοιπον 56% ἐξέφρασαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐξακολουθήσουν νὰ ζοῦν εἰς τὴν Μύκονον καὶ εἰς τὸ μέλλον.

Ἄξιον προσοχῆς εἶναι τὸ ὅτι, ἡ τάσις «φυγῆς» ἀπὸ τὴν Μύκονον συναντᾶται συχνότερον μεταξὺ τῶν νέων ἐκείνων ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ μορφωθοῦν περισσότερον : ἐκ τῶν 17 νέων ποὺ σχεδιάζουν νὰ ζήσουν εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν σχεδὸν ὅλοι σκοπεύουν νὰ ἀκολουθήσουν πανεπιστημιακὰς σπουδάς.

Ἡ παρατηρουμένη σχέσις μεταξὺ τῆς ἐφέσεως διὰ πανεπιστημιακὰς σπουδὰς καὶ τῆς ἀστυφιλίας, θὰ πρέπει νὰ ὀφείλεται κυρίως εἰς τὸ ὅτι ὑφίσταται ἕνας κοινὸς παρονομαστὴς μεταξὺ τῆς ἐπιθυμίας διὰ περαιτέρω μόρφωσιν καὶ τῆς ἐπιθυμίας διὰ γεωγραφικὴν κινητικότητα πρὸς μεγαλουπόλεις. Ὁ κοινὸς αὐτὸς παρονομαστὴς εἶναι ἡ βαθυτέρα ἐπιθυμία τῶν νέων αὐτῶν δι' ἕνα πλέον ἐνδιαφέροντα τρόπον ζωῆς.

Δὲν δύναται ἐν τούτοις νὰ ἀγνοηθῇ καὶ τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον τοῦ ἀνωτέρω φαινόμενον : τὸ ὅτι, δηλαδή, ἀπὸ τοὺς νέους (κυρίως ὅμως ἀπὸ τὶς νέες) ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ ζήσουν εἰς τὴν Μύκονον, τὸ ἥμισυ ἐνδιαφέρονται νὰ μορφωθοῦν ἐπὶ ἀνωτάτου ἐπιπέδου. Οἱ νέοι αὐτοὶ εἶναι κατὰ τὰ φαινόμενα ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὸ ἄμεσον περιβάλλον των. Ἐπιθυμοῦν μὲν νὰ μορφωθοῦν καὶ νὰ βελτιώσουν τὴν θέσιν των, ἀλλ' ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντος τῆς καταγωγῆς των.

Αἱ στάσεις τῶν γηγενῶν ἔναντι τῶν τουριστῶν καὶ τὰ ξένα πρότυπα πρὸς μίμησιν

Οἱ τουρίσται ἐκ τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων καὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἶναι ἀναμφισβητήτως διὰ τοὺς κατοίκους τῶν μὴ ἐπαρκῶς ἐκσυγχρονισμένων κοινωνιῶν φορεῖς προτύπων ἑνὸς νέου τρόπου ζωῆς, τόσον ἐξ ἐπόψεως ἐμφανίσεως ὅσον καὶ ἐξ ἐπόψεως συμπεριφορᾶς.

Κατὰ τὴν πρώτην φάσιν τῆς «τουριστικῆς εἰσβολῆς» εἰς τὴν παραδοσιακὴν κοινωνίαν (π.χ. εἰς τὴν Μύκονον μεταξὺ 1950-1955), οἱ νέοι αὐτοὶ τρόποι ἐμφανίσεως καὶ συμπεριφορᾶς γίνονται πολὺ περισσότερον στόχοι ἐντόνου κριτικῆς παρὰ πρότυπα πρὸς μίμησιν. Ἡ ἀρχικὴ στάσις τῶν περισσοτέρων γηγενῶν (κυρίως δὲ τῆς παλαιοτέρας καὶ μεσαίας γενεᾶς τῶν ἀνδρῶν) ἔναντι τῶν «ξένων» εἶναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, προκατειλημένη καὶ ἀρνητικὴ («ὅλοι τους εἶναι διεφθαρμένοι καὶ ἐπικίνδυνοι διὰ τὰ ἤθη τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων μας»). Κατὰ τὴν πρώτην φάσιν παρατηρεῖται, δηλαδή,

1. «Διότι, (ὅπως ἀνέφερεν εἷς μαθητὴς) ἡ χώρα αὐτὴ θὰ μοῦ προσφέρῃ περισσοτέρας δυνατότητας μορφώσεως καὶ ἐργασίας». (Βλ. ἐρώτησιν 26 τοῦ ἐρωτηματολογίου).

ἀντίστασις τῶν κατοίκων κατὰ τῶν νέων προτύπων. Ἡ ψυχολογικὴ αὐτὴ ἀντίστασις καὶ ἀντίδρασις παρεμποδίζει τὴν οἱανδήποτε ἐπίδρασιν τοῦ τρόπου ζωῆς τῶν τουριστῶν ἐπὶ τῆς νοοτροπίας καὶ τῶν ἠθῶν τῶν γηγενῶν.

Κατὰ τὰς ἑπομένας ὅμως φάσεις τῆς «τουριστικῆς εἰσβολῆς» αἱ ψυχολογικαὶ καὶ κοινωνικαὶ συνθῆκαι ἀλλάζουν βαθμιαίως, μὲ ἀποτέλεσμα τὸ ἔδαφος νὰ καθίσταται τελικῶς πολὺ περισσότερον πρόσφορον διὰ νὰ δεχθῇ τὰς ἐπιδράσεις τῶν τουριστῶν. Πρῶτον, οἱ κάτοικοι ἀρχίζουν νὰ ἐξοικειοῦνται μὲ τὸν τρόπον ζωῆς τῶν τουριστῶν : ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἰς τὴν ἀρχὴ τοὺς ἐφόβιζε καὶ τοὺς ἐξένιζε, ἀρχίζουν τώρα νὰ τὸ θεωροῦν «φυσικόν», ἐνίοτε μάλιστα καὶ «ἐνδιαφέρον» ἴσως κάποτε καὶ «ὡραῖον». Ἡ ἀρχικὴ ἀντίδρασις ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς ἐξοικειώσεως καὶ τῆς γνώσεως, ἡ ἄρνησις μετατρέπεται ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς θέσιν. Δεύτερον, τὰ οἰκονομικὰ ὀφέλη τοῦ τουρισμοῦ ἀρχίζουν νὰ γίνωνται αἰσθητὰ κατὰ τὰς ἑπομένας φάσεις τῆς ἀναπτύξεώς του εἰς δεδομένην περιοχήν. Οἱ κάτοικοι ἀρχίζουν λοιπὸν σὺν τῷ χρόνῳ νὰ ὑπολογίζουν περισσότερον τὰς οἰκονομικὰς ἀπολαυὰς καὶ ὀλιγώτερον τοὺς τυχὸν ἠθικοὺς κινδύνους. Οἱ τουρίσται ἐμφανίζονται πλέον ὑπὸ νέον φῶς : τὸ φῶς τῆς «ὠφελιμότητος», τῆς «χρησιμότητός» των διὰ τὸν τόπον. Αἱ θῦραι εἶναι πλέον ἀνοικταὶ εἰς τὰς ἐπιδράσεις τῶν νέων τρόπων ζωῆς τῶν τουριστῶν.

Σήμερον ἡ Μύκονος εὑρίσκεται εἰς τὴν προτελευταίαν - πιθανῶς δὲ καὶ τὴν τελευταίαν—φάσιν τῆς τουριστικῆς της ἀναπτύξεως, ἑπομένως εἶναι ἐν πολλοῖς μία ἤδη «τουριστικοποιημένη» κοινωνία. Ὡς ἀνεμένετο, ἡ στάσις τῶν κατοίκων της ἔναντι τῶν τουριστῶν εἶναι κατ' ἀρχὴν θετική. Τοῦτο ἄλλωστε ἀπεδείχθη δι' ἑτέρας τινος ἐρεύνης[1]. Εὐλόγως ἑπομένως θὰ ὑπέθετε τις ὅτι ἡ νεωτέρα γενεὰ Μυκονιατῶν θὰ πρέπει νὰ εἶναι «ἀνοικτὴ» εἰς τὰ διὰ τῶν τουριστῶν μεταδιδόμενα πρότυπα ἐκσυγχρονισμοῦ.

Κατὰ ποῖον τρόπον καὶ εἰς ποίους τομεῖς ἐπηρεάζονται οἱ νέοι γηγενεῖς ἀπὸ τοὺς νέους Ἕλληνας (κυρίως Ἀθηναίους) καὶ ἀλλοδαποὺς τουρίστας; Εἰς τὸ εἰδικώτερον τοῦτο ἐρώτημα δίδει ἐν μέρει ἀπάντησιν ἡ παροῦσα ἔρευνα.

Αἱ κοινωνικαὶ σχέσεις μεταξὺ νέων γηγενῶν καὶ νέων τουριστῶν

Ὑφίσταται κατ' ἀρχὴν βασικὴ διαφορὰ μεταξὺ τοῦ ἐὰν ἡ ἐπιρροὴ τῶν νεαρῶν τουριστῶν ἐπὶ τῶν νεαρῶν κατοίκων ἀσκεῖται «ἐκ τοῦ μακρόθεν», οὕτως εἰπεῖν, ἢ ἀμέσως καὶ «ἐκ τοῦ πλησίον». Διὰ τοῦτο οἱ ἐρευνηθέντες μαθηταὶ ἠρωτήθησαν «ἐὰν κάνουν παρέα μὲ τὰ παιδιὰ ποὺ ἔρχονται γιὰ τουρι-

1. Βλ. Ι. Λαμπίρη-Δημάκη, εἰς τὸ Μ ύ κ ο ν ο ς, Δ ῆ λ ο ς, Ρ η ν ε ί α ἔνθ ἀνωτ., σ.σ. 85-97.

σμὸ ἐδῶ;» (βλ. ἐρώτησιν 32) καὶ ἐὰν ναί, «μόνον μὲ Ἕλληνες, μόνον μὲ ξένους ἢ καὶ μὲ Ἕλληνες καὶ μὲ ξένους». (Βλ. ἐρώτησιν 33).

Ἐκ τῶν ἀπαντήσεών των προκύπτει ὅτι τὸ ἥμισυ περίπου τόσον ἐκ τῶν μαθητῶν ὅσον καὶ ἐκ τῶν μαθητριῶν (49%) εὑρίσκονται εἰς σχέσιν ἀλληλεπιδράσεως μὲ τοὺς νεαροὺς τουρίστας, κάμνουν, δηλαδή, συντροφιὰ μὲ αὐτούς. Εἰδικώτερον, 26% συναναστρέφονται μόνον μὲ Ἕλληνας (κυρίως, δηλαδή, Ἀθηναίους) καὶ 23% τόσον μὲ Ἕλληνας ὅσον καὶ μὲ ἀλλοδαπούς. Τὸ ὑπόλοιπον ἥμισυ (51%) δὲν συναναστρέφονται νεαροὺς τουρίστας. Ἐπ' αὐτῶν, ἡ ἐπίδρασις τῶν νέων προτύπων ἐμφανίσεως καὶ συμπεριφορᾶς, ἀσκεῖται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον «ἐμμέσως». Οἱ νέοι αὐτοὶ παρατηροῦν μὲν τοὺς τουρίστας καὶ ἀποκομίζουν μίαν ὡρισμένην εἰκόνα ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν ἔρχονται εἰς κοινωνικὰς σχέσεις μαζύ των, ὅπως οἱ ὑπόλοιποι συμμαθηταί των.

Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους οἱ νέοι αὐτοὶ δὲν συναναστρέφονται τοὺς τουρίστας (ἰδὲ ἐρώτησιν 36). Μόνον τρεῖς ἐξ αὐτῶν ἀνέφερον ὡς λόγον, τὸ ὅτι «δὲν μοῦ ἀρέσουν οἱ τρόποι καὶ ἡ συμπεριφορά τους». Ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι δὲν κάμνουν συντροφιὰ μὲ νεαροὺς τουρίστας, εἴτε διότι «δὲν τοὺς δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ γνωρισθοῦν μὲ αὐτοὺς (παρ' ὅλον ποὺ θὰ τὸ ἤθελαν)», εἴτε διότι «δὲν ἔχουν χρόνον εἰς τὴν διάθεσίν των (διότι ἐργάζονται εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ πατέρα κλπ.)», εἴτε «διότι δὲν γνωρίζουν ξένας γλώσσας». Ὁ τελευταῖος αὐτὸς λόγος παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ὡς ἐμπόδιον εἰς τὴν σύναψιν κοινωνικῶν σχέσεων μὲ τοὺς ἀλλοδαποὺς τουρίστας.

Ἡ πλειοψηφία τῶν μαθητῶν καὶ τῶν μαθητριῶν τοῦ Ἡμιγυμνασίου Μυκόνου (72%) δὲν γνωρίζουν ξένας γλώσσας. Τὸ ὑπόλοιπον 28% γνωρίζουν μόνον μίαν : τὴν ἀγγλικὴν (βλ. ἐρώτησιν 31).

Ἄξιον μνείας καὶ τὸ ὅτι εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν ἀνεφέρθη ὡς λόγος τῆς μὴ συνάψεως σχέσεων μὲ τοὺς νεαροὺς τουρίστας, ἡ ἀπαγόρευσις ἐκ μέρους τῶν γονέων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι, ἐὰν τοὺς ἐδίδοντο εὐκαιρίαι (λ.χ. ἐπαρκὴς χρόνος καὶ ἰδίως γνῶσις ξένων γλωσσῶν) οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν νέων οἱ ὁποῖοι δὲν κάμνουν σήμερον συντροφιὰ μὲ τοὺς νεαροὺς τουρίστας, θὰ ἤρχιζον νὰ τοὺς συναναστρέφωνται. Τὸ ὅτι δὲν κάμνουν τοῦτο σήμερον, δὲν ὀφείλεται, παρὰ μόνον εἰς ἐλαχίστας περιπτώσεις, εἰς τὸ ὅτι ἐνσυνειδήτως ἀποφεύγουν τοὺς τουρίστας διότι ἔχουν κακὴν γνώμην δι' αὐτούς. Συνεπῶς, δύναταί τις νὰ προβλέψῃ μετὰ μεγάλου περιθωρίου ἀσφαλείας ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἡ ἀλληλεπίδρασις μεταξὺ νέων γηγενῶν καὶ νέων τουριστῶν θὰ ἐνταθῇ ἔτι περαιτέρω.

Οἱ νέοι τουρίσται ὡς πρότυπα πρὸς μίμησιν

Τί ἀποκομίζουν οἱ νεαροὶ Μυκονιάται ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν των μὲ τοὺς τουρίστας; Ὡρισμένοι ἐξ αὐτῶν (σχεδὸν τὸ ἕν τρίτον ἐξ ὅσων ἀνέφερον ὅτι κάμνουν παρέα μὲ τουρίστας) οὐδὲν τὸ ἰδιαίτερον ἀποκομίζουν, δεδομένου ὅτι, ὡς ἐδήλωσαν οἱ ἴδιοι, «τίποτε δὲν τοὺς ἔχει κάνει ἐντύπωσι εἰς τοὺς νέους αὐτούς» (βλ. ἐρώτησιν 34). Τὰ ὑπόλοιπα δύο τρίτα τῶν συναναστρεφομένων μὲ τουρίστας μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, ἔχουν ἐντυπωσιασθῆ ἀπὸ δύο τινὰ (βλ. ἐρώτησιν 35) : τὴν ἐμφάνισι (ἐνδυμασία, κόμμωσις) καὶ ἰδίως τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς προσωπικότητος τῶν τουριστῶν. Ὅπως εἶπε ἕνας μαθητὴς τῆς Β' τάξεως : «μοῦ ἔκανε ἐντύπωσι ἡ περιβολή τους, ἡ γλωσσομάθειά τους, ὁ χαρακτήρας τους καὶ ἡ ἀσυνήθιστη εἰλικρίνειά τους». Καὶ μία μαθήτρια τῆς Γ' Γυμνασίου : «μοῦ ἔκανε ἐντύπωσι, τὸ πολὺ μοντέρνο ντύσιμό τους. Ἐπίσης τὸ θάρρος τους στὸ νὰ ἐκφράζουν τὰ αἰσθήματά τους καὶ οἱ πολλὲς γνώσεις γιὰ τὴν Ἀθήνα καὶ τὰ ἤθη της». Αἱ γνῶμαι αὐταὶ εἶναι ἀντιπροσωπευτικαὶ καὶ τῶν ὑπολοίπων. Χαρακτηριστικὰ ὅπως, «ἡ ἀνεξαρτησία», «ἡ εἰλικρίνεια» καὶ «ἡ εὐγένεια», ἔρχονται καὶ ἐπανέρχονται εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν τουριστῶν ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ γυμνασίου Μυκόνου. Ὡρισμένοι μάλιστα ἀναφέρουν τὸ χιοῦμορ καὶ τοὺς καλοὺς των τρόπους.

Προκύπτει οὕτω ὅτι τὸ πρότυπον πρὸς μίμησιν εἶναι ἐν προκειμένῳ ἕν συγκεκριμένον εἶδος προσωπικότητος, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν γνώμην τῶν νέων Μυκονιατῶν ἐνσαρκώνουν οἱ τουρίσται μὲ τοὺς ὁποίους κάμνουν συντροφιά. Τὴν προσωπικότητα αὐτὴ χαρακτηρίζουν δύο κυρίως γνωρίσματα : ἡ ἀνεξαρτησία καὶ ἡ εἰλικρίνεια. Εἶναι δὲ ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρον τὸ ὅτι ἀκριβῶς τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ ἀποτελοῦν τὸ ἰδεῶδες τῆς συγχρόνου εὐρωπαϊκῆς καὶ ἀμερικανικῆς νεολαίας. Πιθανῶς μία περισσότερον εἰς ἔκτασιν καὶ βάθος ἔρευνα νὰ ἀπεκάλυπτεν καὶ ἕτερα (ἴσως ἀρνητικὰ) πρότυπα διὰ τὴν νεωτέραν γενεὰν τῶν Μυκονιατῶν. Πάντως, βάσει τῶν δεδομένων τὰ ὁποῖα ἔχομεν πρὸς τὸ παρὸν εἰς τὴν διάθεσίν μας, καθίσταται ἐμφανὲς ὅτι ἡ εἰκὼν τὴν ὁποίαν παρέχουν οἱ νεαροὶ τουρίσται εἰς τὴν νεωτέραν γενεὰν τῶν Μυκονιατῶν, εἶναι ἡ εἰκὼν τῶν ἰδεωδῶν ζωῆς (ἐλευθερίας, ἀνεξαρτησίας καὶ εἰλικρινείας) τῆς νέας γενεᾶς τῶν ἐκσυγχρονισμένων καὶ τεχνολογικῶς ἀνεπτυγμένων κοινωνιῶν[1].

Αἱ ἀξίαι τῶν ἐφήβων μιᾶς τουριστικοποιημένης κοινωνίας

Εἰς τὴν ὁρολογίαν τῶν κοινωνικῶν ἐπιστημῶν ἀξίαι εἶναι αἱ ἀντιλήψεις μας περὶ τοῦ τί θεωροῦμεν ἐπιθυμητόν, ἐπομένως καὶ ἄξιον ἐπιδιώξεως καὶ

1. Εἰς τὴν ἐρώτησιν (39) «τί δὲν σοῦ ἀρέσει σήμερα εἰς τὴν Μύκονο καὶ γιατί;», ὡρισμένοι μαθηταὶ καὶ μαθήτριαι ἀπήντησαν «οἱ μακρυμάλληδες τουρίστες». Τοῦτο δηλοῖ ὅτι ἡ ἐξεζητημένη κόμμωσις δὲν ἀποτελεῖ αὐτομάτως πρότυπον πρὸς μίμησιν, ἀλλὰ γίνεται συχνάκις στόχος κριτικῆς καὶ ἀποδοκιμασίας.

πραγματοποιήσεως. Οὕτω, ὅταν οἱ μαθηταὶ καὶ αἱ μαθήτριαι ἠρωτήθησαν «στὴν ζωήν σου τί σὲ ἐνδιαφέρει νὰ ἀποκτήσῃς τὸ περισσότερο ἀπὸ ὅλα αὐτά: πολλὰ χρήματα, πολλὲς γνώσεις, μεγάλη φήμη, μεγάλη δύναμι, μία ἥσυχη καὶ ἤρεμη ζωή, πολλὲς γνωριμίες καὶ πολλοὺς φίλους, μία μεγάλη φιλία, μεγάλη ἀγάπη ἢ πολλὲς ἐμπειρίες (δηλαδή, νὰ κάνῃς ταξίδια, νὰ γνωρίσῃς πολλὲς χῶρες κλπ.)» (βλ. ἐρώτησιν 40), εἰς τὴν πραγματικότητα ἐζητήθη ἀπὸ αὐτοὺς νὰ καθορίσουν τὴν πρωταρχικὴν ἀξίαν εἰς τὴν ὁποίαν πιστεύουν [1].

Αἱ ἀπαντήσεις των ἐμφανίζουν μέγα πράγματι ἐνδιαφέρον: μόνον δύο (ἐκ τῶν 39) — καὶ οἱ δύο ἄρρενες — ἀνέφερον τὴν ἀπόκτησιν πολλῶν χρημάτων ὡς πρωταρχικὴν των ἐπιδίωξιν, οὐδεὶς ἀνέφερεν ὡς βασικὴν ἀξίαν τὴν ἀπόκτησιν ἐξουσίας ἢ πολλῶν γνωριμιῶν. Πέντε (3 μαθηταὶ καὶ 2 μαθήτριαι) ἔθεσαν ὑπεράνω τῶν ὑπολοίπων ἀξιῶν τὴν ἀπόκτησιν φήμης ἢ δόξης. Συνολικῶς, μόνον τὸ ἓν ἕκτον σχεδὸν τοῦ ἐρευνηθέντος μαθητικοῦ πληθυσμοῦ ἀποδίδει μεγίστην σημασίαν εἰς τὰ ἐξωτερικὰ κριτήρια τῆς ἀτομικῆς ἐπιτυχίας (χρῆμα, δόξα). Ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι (πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων, κυρίως μαθητριῶν, ποὺ ἐκτιμοῦν κυρίως τὴν ἤρεμον ζωὴν ἢ τὴν συναισθηματικὴν πληρότητα), ἐνδιαφέρονται νὰ ἀποκτήσουν πρωτίστως εἰς τὴν ζωήν των «πολλὰς γνώσεις» ἢ «πολλὰς ἐμπειρίας». Αἱ κυριαρχοῦσαι μεταξὺ τῆς νεωτέρας γενεᾶς τῆς Μυκόνου ἀξίαι, εἶναι, κατὰ τεκμήριον ἀξίαι στρεφόμεναι πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος.

Ὑπάρχουν γενικωτέρας φύσεως ἐνδείξεις, ὅτι αἱ ἀνωτέρω ἀξίαι ἔχουν κερδίσει ἔδαφος μεταξὺ τῶν νεωτέρων γενεῶν τῶν περισσοτέρων τεχνολογικῶς ἀνεπτυγμένων ἐπομένως καὶ πλουσιωτέρων κοινωνιῶν τῆς Δύσεως. Δὲν εἶναι ἄξιον ἀπορίας τὸ ὅτι οἱ νέοι οἱ ὁποῖοι ἀνετράφησαν ὑπὸ συνθήκας εὐημερίας δὲν ἐπιδιώκουν τόσον τὸν πλοῦτον καὶ τὴν ἐξουσίαν ὅσον τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς προσωπικότητός των. Τοῦτο ἰσχύει ἐν μέρει, καὶ βεβαίως ἐν μικρογραφίᾳ καὶ διὰ τὴν Μύκονον, μίαν τουριστικοποιημένην καὶ ἐπομένως ἐν πολλοῖς σχετικῶς εὐημεροῦσαν κοινωνίαν. Πλὴν, εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Μυκόνου, ὅπως ἄλλωστε καὶ οἱασδήποτε ἄλλης κοινωνίας εὑρισκομένης ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ τουρισμοῦ, ὑπεισέρχεται καὶ ἓν ἕτερον στοιχεῖον — ἐκτὸς τῆς εὐημερίας — εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῶν ἀξιῶν τῆς νεωτέρας γενεᾶς: τὸ στοιχεῖον τῆς ἐπαφῆς τῶν νέων γηγενῶν μὲ τοὺς τουρίστας. Ἡ ἐπαφή των αὐτὴ μὲ ἕν νέον εἶδος ζωῆς ὀξύνει τὴν περιέργειαν διὰ ἄλλα ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ συγχρόνως ξυπνᾶ τὸν θαυμασμὸν διὰ τοὺς «μορφωμένους», τοὺς «πολυ-

1. Τοὺς ἐζητήθη ἐπίσης νὰ σημειώσουν κατὰ σειρὰν προτεραιότητος τὰς προτιμήσεις των. Πλὴν τοῦτο ἀπεδείχθη δύσκολον δι' αὐτοὺς καὶ οὕτω ἐσημείωσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνον τὴν πρώτην κατὰ σειρὰν προτίμησίν των.

ταξιδεμένους», τοὺς «πολύξερους» ποὺ γνωρίζουν ξένας γλῶσσες, ἔχουν περισσότερον ἐξεζητημένους τρόπους ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους κ.ο.κ. Οὕτω, εὔλογον εἶναι νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι μακροχρονίως — κατὰ τὰς τελευταίας δηλαδὴ φάσεις τῆς ἀναπτύξεώς του—ὁ τουρισμὸς ἐνθαρρύνει ὄχι τόσον τὰς καθαρῶς ὑλιστικὰς ἀξίας, ὅσον τὰς ἀξίας τὰς ἐχούσας σχέσιν μὲ μίαν ἐνδιαφέρουσαν καὶ πλουσίαν εἰς ἐμπειρίας ζωήν [1]. Ἡ ὀρθότης τῆς εἰκασίας αὐτῆς ἀξίζει τὸν κόπον νὰ ἐλεγχθῇ εἰς τὸ μέλλον διὰ τῆς διεξαγωγῆς ἐρεύνης ἐπὶ πολὺ μεγαλυτέρας τῆς παρούσης κλίμακος.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΑΣ ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΗΜΙΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ

(Τὸ ὀνοματεπώνυμον τοῦ μαθητοῦ ἢ τῆς μαθητρίας δὲν ἐνδιαφέρει. Ὁ μαθητὴς ἢ ἡ μαθήτρια νὰ συμπληρώσῃ τὶς ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἐρωτήματά μας ἀναλόγως τῆς περιπτώσεως: ἢ ὑπογραμμίζοντας τὴν σωστὴ ἀπάντησι, ἢ δίδοντας τὴν πληροφορία ποὺ ζητοῦμε, ἢ ἐκφράζοντας τὴν δική του γνώμη πρὸ παντὸς μὲ εἰλικρίνεια).

1. Τάξις .....
2. Μαθητὴς ἢ Μαθήτρια
3. Ποιὸ χρόνο γεννήθηκες; .....
4. Ὁ πατέρας σου ζεῖ; ΝΑΙ ΟΧΙ
5. Ἐὰν ζῇ ποιὸ εἶναι τὸ ἐπάγγελμά του; (Νὰ ἀπαντήσῃς μὲ ἀκρίβεια: π.χ. ἔχει δικό του φαρμακεῖο στὴ Χώρα, εἶναι κλητήρας στὸ Σχολεῖο κ.λ.π.).

   .....
6. Ἐὰν δὲν ζῇ ποιὸ ἦταν τὸ ἐπάγγελμά του; (Νὰ ἀπαντήσῃς μὲ ἀκρίβεια).

   .....
7. Ἔχεις ἀδέλφια; ΝΑΙ ΟΧΙ
8. Ἐὰν ἔχῃς ἀδέλφια πόσα εἶναι, πόσων ἐτῶν εἶναι καὶ ποῦ μένουν; (π.χ. μία ἀδελφὴ 10 ἐτῶν στὴν Μύκονο καὶ ἕνα ἀδελφὸ 22 ἐτῶν στὴν Ἀθήνα).

   .....
9. Ἀπὸ πότε μένεις στὴν Μύκονο; (παράδειγμα: ἀπὸ τότε ποὺ γεννήθηκα, ἢ δυὸ χρόνια τώρα) .....

1. Ἀποτελεῖ ἴσως ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ὁ τουρισμὸς δὲν «χαλᾶ» αὐτομάτως τὰ ἤθη τὸ ὅτι ἅπαντες οἱ ἐρευνηθέντες μαθηταὶ — πλὴν ἑνὸς — ἀνέφερον ὅτι πηγαίνουν εἰς τὴν ἐκκλησία, τόσον κατὰ τὰς ἑορτὰς ὅσον καὶ κατὰ τὰς Κυριακὰς (βλ. ἐρωτήσεις 29-30) εἴτε μὲ τὸ σχολεῖον εἴτε μὲ τοὺς γονεῖς των.

10. Μένεις στὴν Μύκονο καὶ τὸ καλοκαίρι; ΝΑΙ ΟΧΙ
11. Ἐὰν δὲν μένης στὴν Μύκονο τὸ καλοκαίρι ποῦ περνᾶς συνήθως τὸ καλοκαίρι σου;
.....
12. Μένεις στὴν Μύκονο μὲ τοὺς γονεῖς σου; ΝΑΙ ΟΧΙ
13. Ἐὰν δὲν μένης στὴν Μύκονο μὲ τοὺς γονεῖς σου μὲ ποιὸν μένεις; (λ.χ. μὲ τὴν θεία μου κλπ.) .....
14. Ὁ πατέρας σου ἔχει τελειώσει τὸ Δημοτικό; ΝΑΙ ΟΧΙ
15. Ἐὰν ἔχη τελειώσει τὸ Δημοτικό, ἔχει τελειώσει καὶ τὸ Γυμνάσιο; ΝΑΙ ΟΧΙ
17. Ἐὰν σπούδασε, τί σπούδασε; .....
18. Ἡ μητέρα σου ἔχει τελειώσει τὸ Δημοτικό; ΝΑΙ ΟΧΙ
19. Ἐὰν ἔχη τελειώσει τὸ Δημοτικό, ἔχει τελειώσει καὶ τὸ Γυμνάσιο; ΝΑΙ ΟΧΙ
20. Ἐσὺ ὅταν τελειώσης τὸ Γυμνάσιο τῆς Μυκόνου τί σκέπτεσαι νὰ κάνης;
Νὰ πᾶς σὲ ἄλλο γυμνάσιο καὶ ποῦ; .....
ἢ
Νὰ πᾶς σὲ μία ἐπαγγελματικὴ σχολὴ καὶ ποιά; .....
ἢ τί ἄλλο;
.....
21. Μήπως σκέπτεσαι νὰ πᾶς στὸ Πανεπιστήμιο ἢ σὲ καμμιὰ ἄλλη Ἀνωτάτη Σχολή; ΝΑΙ ΟΧΙ
22. Ἐὰν σκέπτεσαι νὰ πᾶς στὸ Πανεπιστήμιο θέλεις νὰ σπουδάσης;

Στὴν Ἑλλάδα	ἢ στὸ Ἐξωτερικὸ
γιὰ νὰ σπουδάσης τί;	γιὰ νὰ σπουδάσης τί;
.....	.....

23. Ὅταν μεγαλώσης ποιὰ ἐργασία θέλεις νὰ κάνης;
.....
24. Ὅταν μεγαλώσης θέλεις νὰ ζήσης
Στὴν Μύκονο;
ἢ
Στὴν Ἀθήνα;
ἢ
κάπου ἀλλοῦ;
25. Ἐὰν κάπου ἀλλοῦ — Ποῦ;
Στὴν Ἑλλάδα;
ἢ
σὲ μιὰ ἄλλη χώρα;

26. Ἐὰν θέλης νὰ ζήσης σὲ μιὰ ἄλλη χώρα γιατί τὸ ἐπιθυμεῖς αὐτό;

.....

27. Στὴν ἐκκλησία πηγαίνεις; ΝΑΙ ΟΧΙ

28. Ἐὰν πηγαίνης στὴν ἐκκλησία πηγαίνεις: Μόνον τὶς γιορτὲς (δηλαδὴ Πάσχα καὶ Χριστούγεννα);
ἢ
Τὶς γιορτὲς καὶ τὶς Κυριακές;

29. Ἐὰν πηγαίνης στὴν ἐκκλησία πηγαίνεις τὶς περισσότερες φορὲς μόνος ἢ μόνη σου ἢ μὲ κάποιον ἄλλον:

30. Ἐὰν πᾶς μὲ κάποιον ἄλλον, μὲ ποιόν; .....

31. Ξέρεις κάποια ξένη γλῶσσα καὶ ποιά; .....

32. Κάνεις παρέα μὲ παιδιὰ ποὺ ἔρχονται ἐδῶ διὰ τουρισμό;
ΝΑΙ ΟΧΙ

33. Μόνον ἂν κάνης παρέα μὲ παιδιὰ ποὺ ἔρχονται ἐδῶ γιὰ τουρισμό: Κάνεις παρέα;
Μόνον μὲ Ἕλληνες
ἢ
μὲ Ἕλληνες καὶ μὲ ξένους
ἢ
μόνον μὲ ξένους

34. Ἐὰν κάνης παρέα μὲ παιδιὰ ποὺ ἔρχονται γιὰ τουρισμὸ ἐδῶ, σοῦ ἔχει κάνει κάτι ἐντύπωσι στὰ παιδιὰ αὐτά;
ΝΑΙ ΟΧΙ

35. Ἐὰν σοῦ ἔχη κάνει κάτι ἐντύπωσι σὲ αὐτὰ τὰ παιδιά, τί σοῦ ἔκανε ἐντύπωσι; (νὰ ἀπαντήσης λεπτομερῶς).

.....

36. Ἐὰν δὲν κάνης παρέα μὲ τὰ παιδιὰ ποὺ ἔρχονται ἐδῶ γιὰ τουρισμό, γιατί δὲν κάνεις παρέα μαζί τους; (νὰ ἀπαντήσης λεπτομερῶς).

.....

37. Ποιὸ εἶναι τὸ μεγαλύτερο ὄνειρό σου; (νὰ ἀπαντήσης λεπτομερῶς).

.....

38. Τί σοῦ ἀρέσει πιὸ πολὺ σήμερα στὴν Μύκονο καὶ γιατί; (νὰ ἀπαντήσης λεπτομερῶς)

.....

39. Τί δὲν σοῦ ἀρέσει σήμερα στὴν Μύκονο καὶ γιατί (νὰ ἀπαντήσης λεπτομερῶς).

.....

40. Στὴν ζωή σου τί σ' ἐνδιαφέρει νὰ ἀποκτήσης τὸ περισσότερο ἀπὸ ὅλα αὐτά, κατὰ σειρὰν ἐπιθυμίας.*

ΜΕ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ

— Πολλὰ χρήματα .....
— Πολλὲς γνώσεις (ἐπιστημονικές, καλλιτεχνικὲς κλπ.) .....
— Μεγάλη φήμη (δηλαδὴ δόξα) .....
— Μεγάλη δύναμι (νὰ διευθύνης πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ παίρνης ἀποφάσεις) .....
— Μιὰ ἥσυχη καὶ ἤρεμη ζωὴ .....
— Πολλὲς γνωριμίες καὶ πολλοὺς φίλους .....
— Μιὰ μεγάλη φιλία, μιὰ μεγάλη ἀγάπη .....
— Πολλὲς ἐμπειρίες (δηλαδὴ νὰ κάνης ταξίδια νὰ γνωρίσης πολλὲς χῶρες κλπ.) .....

ΣΕ ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΠΟΥ ΜΑΣ ΒΟΗΘΗΣΕΣ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΜΑΣ ΑΠΑΝΤΩΝΤΑΣ ΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΜΑΣ.

---

*ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ ΔΙΑ ΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΝ: Τὰ παιδιὰ νὰ συμπληρώσουν μὲ ἀριθμοὺς τὴν σειρὰν προτεραιότητος τῶν προτιμήσεών των.